

- Pp. 34–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_7 (in Ukrainian).
19. Yakymenko Yu., Stetsyuk P., Baluba I. ta in. (2023). Suchasnyy stan, priorityety ta perspektyvy rozvytku systemy hromadyans'koyi osvity v Ukraini [The current state, priorities and prospects for the development of the civic education system in Ukraine]. K.: Tsentrazumkova. 351 p. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/12/18/2023-POLIT-OSVITA.pdf> (in Ukrainian).
20. Khabermas U. (2000). Moral'noye soznaniye i kommunikativnoye deystviye [Moral consciousness and communicative action]. SPb.: Nauka. 377 p. (in Russian).
21. Bandura A. (1981). Cultivating competence, self-efficacy, and intrinsic interest through proximal selfmotivation. *Journal of Personality & Social Psychology*. 1981. 41(3). Pp. 586–598. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/0022-3514.41.3.586>
22. European Commission, (2019). Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540/>
23. Calleja C. (2014). Jack Mezirov's conceptualization of adult transformative learning. *Journal of Adult and Continuing Education*. Vol. 20. № 1. Pp. 117–136.
24. Halasz G., Michel A. Key Competences in Europe: interpretation, policy formulation and implementation. *European Journal of Education*. Vol. 46. Iss. 3. Pp. 289–306.
25. Hinsch R., Pflingsten U. (2007). Gruppentraining sozialer Kompetenzen (GSK): Grundlagen, Durchführung, Materialien. Weinheim: Beltz. 340 p.
24. Kanning U.P. (2014). Inventar zur Messung sozialer Kompetenzen в Selbstund Fremdbild (ISK360). Göttingen: Hogrefe. Pp. 318–325.
25. Kurtz T. (2010). Der Kompetenzbegriff in der Soziologie. *Soziologie der Kompetenz*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. Pp. 7–25.
26. Mishel W. (1968). *Personality and assessment*. N.Y. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001316446802800341>
27. Schola Europaea. Office of the Secretary-General. (2018). Key Competences for life long learning in the European Schools.

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2024.35.9>

УДК 323:94(477) «192/195»

Дар'я ПОГРІБНА

*кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін
Державного університету інфраструктури та технологій, м.Київ*

ORCID: 0000-0001-6333-8576

e-mail: dariavladyslavlivna@gmail.com

Ірина ГУМЕННА

*старший викладач кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін
Державного університету інфраструктури та технологій, м.Київ*

ORCID: 0000-0001-5441-0249

e-mail: gumenna19@gmail.com

РОЛЬ ЮЛІАНА ВАССИЯНА В ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Анотація. Дослідження окреслює діяльність та науковий доробок українського філософа, ідеолога, політика та публіциста Юліана Вассіяна, висвітлює його роль у становленні та розвитку українського націоналізму. Ідеї та теоретичні засади українського націоналізму як світоглядної доктрини та суспільно-політичного руху не втрачають своєї актуальності і в умовах сьогодення, зокрема, сприяють формуванню науково обґрунтованого ідеологічного курсу у контексті націо- та державотворчих процесів. Власне тому історія становлення та розвитку концептуальних засад українського націоналізму залишається актуальною проблематикою для наукових досліджень.

У статті розглядається внесок Ю. Вассіяна не лише як члена Проводу ОУН, але і як науковця, який обґрунтував теорію нації. Виокремлено ключові аспекти життєвого та наукового шляху Ю. Вассіяна, наведено спогади сучасників діяча щодо його місця у становленні українського націоналістичного руху. Окреслено головні ідеї теоретичних та суспільно-політичних праць діяча, основи теорії української нації. Зокрема,

поняття «ідея», «воля», «мета», «миролюбність», «національний геній», викладені в теорії нації Ю. Вассіяна розкривали не лише тогочасні проблемні питання націотворення, а і варті уваги в умовах сьогодення.

У контексті розкриття задекларованої проблеми, досліджено специфіку суспільно-політичних процесів першої половини ХХ ст. Бездержавність та соціально-політичні особливості розвитку українського суспільства в окреслений період сприяли формуванню українського націоналістичного руху. Патріотичне виховання у поєднанні з академічною освітою мотивувало Ю. Вассіяна до здійснення суспільно-політичної та державотворчої діяльності, участі у націоналістичних організаціях.

Дослідження постаті громадського діяча Ю. Вассіяна та його внеску в теорію українського націоналізму сприяє виробленню, на основі аналізу ідей філософа, науково обґрунтованого ідеологічного курсу розвитку України та формуванню в українському суспільстві дієвих ціннісних орієнтацій необхідних для сьогодення.

Ключові слова: національна ідея, державотворення, теорія нації, український науковий дискурс, студентські товариства, західноукраїнські землі, націотворчі процеси.

Daria POHRIBNA

PhD in Philosophy, Associate Professor
Department of Psychology and Social Sciences and Humanities,
State University of Infrastructure and Technologies, Kyiv, Ukraine

Iryna HUMENNA

Senior Lecturer
Department of Psychology and Social Sciences and Humanities,
State University of Infrastructure and Technologies, Kyiv, Ukraine

THE ROLE OF JULIAN VASSYIAN IN THE HISTORY OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN NATIONALISM

Abstract. The study outlines the activities and scientific achievements of the Ukrainian philosopher, ideologue, politician and publicist Julian Vassyian and highlights his role in the formation and development of Ukrainian nationalism. The ideas and theoretical foundations of Ukrainian nationalism as a worldview doctrine and socio-political movement are still relevant today, in particular, they contribute to the formation of a scientifically sound ideological course in the context of nation and state-building processes. Therefore, the history of the emergence and development of the conceptual foundations of Ukrainian nationalism remains a relevant topic for scientific research.

The article examines the contribution of Julian Vassyian not only as a member of the OUN leadership, but also as a scholar who developed a theory of the nation. The main aspects of J. Vassyian's life, scientific and professional path are highlighted, and the memoirs of his contemporaries about his place in the formation of the Ukrainian nationalist movement are presented. The main ideas of his theoretical and socio-political works, the foundations of the theory of the Ukrainian nation are outlined. In particular, the concepts of «idea», «will», «goal», «peacefulness», «national genius» in J. Vassyian's theory of the nation not only revealed the problematic issues of nation-building at that time, but also deserve attention in the present.

In the context of the stated problem, the peculiarities of the socio-political processes of the first half of the twentieth century are studied. Statelessness and socio-political peculiarities of the development of Ukrainian society at that time contributed to the formation of the Ukrainian nationalist movement. Patriotic upbringing combined with academic education motivated Julian Vassyian to carry out socio-political and state-building activities and to participate in nationalist organizations.

The study of the figure of the public figure J. Vassyian and his contribution to the theory of Ukrainian nationalism contributes to the development, based on the analysis of the philosopher's ideas, of a scientifically sound ideological course of Ukraine's development and the formation of effective value orientations in Ukrainian society necessary for today.

Keywords: national idea, state formation, theory of the nation, Ukrainian scientific discourse, student societies, western Ukrainian lands, nation-building processes.

Постановка проблеми. Становлення та генеза українського націоналістичного руху першої половини ХХ ст. являв собою складний та багатогранний процес. На західноукраїнських землях, він проявився

не лише в якості світоглядної доктрини, а і в суспільно-політичному русі. Ідеї українського націоналізму взяли за основу при формуванні своїх програм різні українські політичні та громадські організації, напри-

клад, УНДО, яке ратувало за здобуття незалежності правовими методами, а також ОУН, що відіграла непересічну роль в українському національно-визвольному русі. Одним з ідеологів українського націоналізму, ідеї якого численно звучали у час національно-визвольних змагань, був Юліан Вассиян – філософ, ідеолог, публіцист першої половини ХХ ст.

Роль Ю. Вассияна, члена Проводу ОУН, заступника голови Президії та одного з авторів програмних положень ОУН, затверджених під час роботи Першого Конгресу ОУН у Відні 1929 р. [10, с. 61], є недостатньо вивченою та оціненою дослідниками поруч із багатьма науковими розвідками про таких визначних постатей, як Є. Коновалець, С. Бандера, Р. Шухевич, А. Мельник, М. Сціборський. Проте, саме доктор філософії Ю. Вассиян, здійснив непересічний вплив на розвиток української національної ідеї першої половини ХХ ст. та становлення українського націоналізму в цілому. Тому діяльність та творчість громадського діяча потребують ґрунтовного історичного дослідження, оскільки його діяльність в ОУН та його теорія нації є актуальними та дієвими в українському науковому та суспільно-політичному дискурсі в умовах сьогодення.

В період воєнних дій, соціально-політичної, економічної та гуманітарної кризи українське суспільство потребує не лише військової допомоги, але і розробки науково обґрунтованого ідеологічного курсу розвитку держави. Однак його важко сформуувати без наукових історичних розвідок та аналізу доробку відомих постатей, які були не лише активними політичними чи військовими діячами, але і дослідниками проблематики українського націоналістичного руху на науково-теоретичному рівні. Аналіз діяльності та наукових праць Ю. Вассияна, який розробив та виклав власну теорію нації, котра включала поняття «ідея», «воля», «мета», «особистість», «українська психологія», «національний геній», може сприяти збагаченню суспільно-історичного досвіду українців та пошуку виходу з ментальної кризи українського суспільства.

Аналіз наукових публікацій. Задекларована тематика вимагає аналізу не лише питання становлення та розвитку українського націоналізму, а й життєвого та наукового доробку українського філософа, політика та громадського діяча – Ю. Вассияна. Історіографічну та джерельну базу дослідження постаті Ю. Вассияна доречно об'єднати у такі групи: 1) власний науковий доробок Ю. Вассияна, укладений впродовж першої половини ХХ ст., найважливішим із якого в даному дослідженні постає праця «Ідеологічні основи українського націоналізму»; 2) праці вчених-істориків та істориків філософії, які вивчали особливості суспільно-політичної ситуації на західноукраїнських землях першої половини ХХ ст., зокрема: Дж. Армстронг, С. Кульчицький, Г. Касьянов, Я. Грицак, І. Патриляк, І. Хома та ін.; 3) спогади сучасників Ю. Вассияна, зокрема Б. Гошовського, З. Книша, В. Мартинця, Т. Лапичака, які дають змогу відтворити окремі моменти біографії філософа, ви-

значити провідні напрямки його діяльності; 4) історичні та історико-філософські напрацювання дослідників постаті Ю. Вассияна, зокрема В. Артюха, М. Голяничя, С. Губського, У. Стефанчук, Д. Стоян (її ж – Д. Погрібної), аналіз яких сприяє історичній реконструкції наукової та суспільно-політичної діяльності Ю. Вассияна та дає змогу визначити його місце у становленні та розвитку українського націоналізму. Наявна історіографічна та джерельна база допомагає більш широко поглянути на місце політика, філософа та учасника національно-визвольних змагань у становленні та генезі ідей українського націоналізму.

Метою дослідження є загальний аналіз особливостей становлення та розвитку українського націоналістичного руху та визначення непересічної ролі Юліана Вассияна як філософа, політика, громадського діяча та ідеолога у створенні теорії нації та в процесах становлення українського націоналістичного руху першої половини ХХ ст.

Для досягнення окресленої мети необхідно виокремити такі завдання:

- Проаналізувати історіографічну та джерельну базу окресленої проблематики та виокремити характерні особливості становлення українського націоналістичного руху.
- Здійснити історичну реконструкцію основних періодів діяльності Юліана Вассияна як філософа, ідеолога та політичного діяча, дослідити значення Ю. Вассияна як одного із теоретиків українського націоналізму.
- Здійснити рецепцію основних ідей теорії нації Ю. Вассияна в умовах сьогодення та обґрунтувати актуальність його діяльності для розвитку сучасної української нації.

Основна частина. Після завершення Першої світової війни (1914–1918 рр.) на західноукраїнських землях утворюється Західноукраїнська народна республіка (ЗУНР), а на теренах Наддніпрянської України ще від січня 1918 р. ІV Універсалом Української Центральної Ради була проголошена самостійна Українська Народна Республіка. Проте держави не проіснували довго, що і стало одним із каталізаторів розгортання нової хвилі національної боротьби.

Проходження українським народом шляху національного відродження крізь фольклорно-культурницький, академічний та політичний етапи відбувся ще впродовж ХІХ ст., однак, виклики початку ХХ ст. ставили нові завдання та потребували більш активних, швидких дій.

Дослідник А. Мельник, аналізуючи науковий доробок Ю. Липи та І. Лисака-Рудницького, наголошує, що поразка національно-визвольних змагань підштовхнула українців до пошуку нових шляхів здобуття соборності, наприклад, прихильники націоналістичних поглядів чітко заявляли, що «передумовою забезпечення всебічного розвитку нації та її активної ролі у світовому оточенні є власна незалежна держава» та «стратегічну мету своєї діяльності відобразили в гаслі – незалежність, державність і соборність» [11, с. 57].

Учасники визвольних змагань, члени військових з'єднань та армій, представники української інтелігенції, члени українських студентських товариств, а також ті, хто вимушено емігрував з українських територій через причини соціально-економічного, політичного та культурницького характеру в окреслений період, здебільшого не полишали ідеї досягти незалежності, однак, усвідомлювали необхідність нових методів, тактик, прийомів та стратегій боротьби.

Наприклад, українські студенти Східної Галичини, які через військові дії, економічні причини та відсутність можливості навчатись рідною мовою емігрували часто до Чехословаччини. Там вони долучались до українських організацій та підтримували національно орієнтований рух, зокрема, через створення навчальних закладів, де здобували фах, щоб у майбутньому розвивати українські землі, та готували нову українську інтелігенцію: «...так, надіятись на те, що українська справа полагодиться сама собою – річ даремна. Час пристосуватися до тих умов у яких ми опинились і братись за чорну роботу зміцнення підвалин українського руху, його поширення та поглиблення...» [13, с. 17].

У 1920 р. відбулося засідання Стрілецької Ради та «З'їзду відпоручників українських військових частин і організацій за кордоном» в Празі, які в історіографії вважаються заходами, де розпочато діяльність УВО. На початках УВО була організована із членів українських військових формувань, але в середині 20-х рр. XX ст. до Організації також долучаються школярі старших гімназійних класів, учасники студентських товариств та загалом молодь, що свідчило про розширення кола підтримки ідей національно-визвольного руху [15, с. 67].

Вже в 1929 р. у Відні було створено ОУН, головування якою, як і УВО, здійснював Є. Коновалець. Для створення ОУН відбулось об'єднання УВО та Союзу Української Націоналістичної Молоді, Легії Українських Націоналістів, Групи Української Національної Молоді та Союзу Українських Націоналістів в Німеччині. Власне, якщо узагальнювати, за матеріалами наукового доробку П. Мірчука, створенню Організації передувала низка етапів: на першому – Конференції Українських Націоналістів у Берліні (листопад, 1927 р.), було створено координаційний центр всіх націоналістично спрямованих організацій – Провід Українських Націоналістів (5 осіб), а на другому етапі виокремлюємо скликання II Конференції Українських Націоналістів у Празі (квітень, 1928 р.), де було заслухано звіти про підготовку до майбутнього Конгресу, піднесено питання відносин між українськими політичними партіями західноукраїнських земель та українським націоналістичним рухом, а вже далі постануть події власне створення ОУН – Першого Конгресу Українських Націоналістів (січень-лютий 1929 р.) у Відні, де були присутні 30 представників від українських націоналістичних організацій та двоє гостей (К. Плохий як представник українців з Кубані та І. Кедрин Рудницький – член УНДО, член редакції «Діло») [12, с. 75–88].

Під час Першого Конгресу українських націоналістів (1929 р.) було здійснено виклад світосприйняття та ідеологічних основ ОУН. Серед учасників пленумів та засідань Конгресу тривала полеміка, оскільки: «Ю. Вассиян, С. Ленкавський і С. Охримович обстоювали філософічно-ідеалістичні основи українського націоналізму ... сформульовані в писаннях М. Міхновського і Д. Донцова. Іншу концепцію заступали Д. Андрієвський і Д. Демчук, що намагались включити до ідеології українського націоналізму елементи матеріалістичного світогляду та демократизм типу уенерівщини. Перемогла перша концепція» [12, с. 91].

Одним із головних ідеологів українського націоналізму, учасником Української Крайової Студентської Ради, членом Проводу ОУН, був Ю. Вассиян, який в лютому 1928 р. у праці «До головних засад націоналізму» стверджував: «Шлях політичного визволення необхідно веде через зломання в собі від'ємних рис власного характеру, тої спадщини кількасотлітнього закріпощення... Націоналізм не знає диктатури окремого інтересу, що встановлює режим частини над цілістю... Національна єдність є основою для вільнішого заспокоювання... Індивідуальність нації проявляється, як особиста воля органічних її частин, що самі з себе виявляють постулат ідеї цілості...» [1, с. 33–42].

Про окремі факти біографії Ю. Вассияна у своїх творах та промовах згадували його сучасники: П. Мірчук у «Нарисах історії ОУН», З. Книш у книгах «Так перо пише» та «Розбрат», В. Мартинець у праці «Українське підпілля – від УВО до ОУН» та «Bretz». Колеги та сподвижники члена Проводу ОУН присвячували йому окремі статті, зокрема, О. Бойків «Виймова людина», Б. Гошовський «Мислитель. Ідеолог. Публіцист», Т. Лапичак «Виректи своє слово прометеєвого чину». Проте, найбільш повну хронологічно-систематизовану біографію мислителя подано у вступі Б. Гошовського до збірки «Степовий Сфінкс: суспільно-філософічні нариси» (1972 р.) [7], де укладено видання творів Ю. Вассияна.

Наукові доробки сучасних дослідників теж дають змогу реконструювати біографію Ю. Вассияна не лише як політика та ідеолога, а і як науковця. Уваги заслуговує стаття У. Стефанчук «Д-р Юліан Вассиян: кілька ескізів до портрету» та вступне слово І. Загребельного до збірки «Вассиян Юліан. Рефлексії: Вибрані твори», виданої до 130 річчя від дня народження Є. Коновальця за ініціативи ОУН (6).

Ю. Вассиян народився 12 січня 1894 р. в с. Колоденце Жовківського повіту на Галичині. Після закінчення народної школи у 1905 р. в с. Дзіболки, закінчує Львівську академічну гімназію у 1914 р. Вже під час навчання на філософському факультеті Львівського університету Яна Казимира, визначає свою громадську позицію, яка також полягала і в «...обороні викладової мови в університеті, за що мав не раз до діла з австрійською владою...» [7, с. 18].

Під час Першої світової війни, намагаючись дістатися до Легіону УСС у м. Стрий, разом із старшим

братом був заарештований угорськими жандармами та поміщений до табору інтернованих. І хоча згодом братів було звільнено (після висловлення Ю. Вассияном антимосковської позиції у зверненні до австрійського генерала), старший брат Володимир невдовзі помер від хвороби шлунку, і «у той же самий день померла і мати Вассиянів» [7, с. 19].

Юліан таки дістався коша УСС та пройшов усю військову компанію Першої світової війни, перехворівши на плямистий тиф. Після перебування у польському таборі полонених у Домб'є, Ю. Вассиян стає студентом Українського Таємного університету у Львові та референтом Української Студентської Крайової Ради, яка співпрацювала з УВО, а згодом співзасновником Групи Української Державницької Молоді [12, с. 55]. У Стефанчук наголошує на активній участі діяча у «Кураторії українських високих шкіл у Львові» – організації, яка «ставила собі за мету легалізацію українських підпільних вищих шкіл» [14, с. 148].

У Празі, куди Ю. Вассиян переїхав у 1924 р., поряд із навчально-науковою діяльністю (студент Українського Вищого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова та докторант Карлового університету), яка завершилася захистом докторської дисертації «Поєднання розуміння філософії в її відношенні до наук про основи поетики і метафізики» у 1928 р., майбутній провідник ПУН проводить активну суспільно-політичну діяльність.

Будучи головою Групи Української Національної Молоді, він бере участь у I Конференції Українських Націоналістів (листопад 1927 р.), за підсумками якої засновується друкований орган «Розбудова нації», де і друкує свою програмну статтю «До головних засад націоналізму». Надалі його політична діяльність реалізується під час II Конференції Українських Націоналістів (квітень 1928 р.), а згодом – під час I Конгресу Українських Націоналістів (Відень, 28 січня – 3 лютого 1929 р.). Під час роботи Конгресу «Ю. Вассиян виголосив доповідь «Ідеологічні основи українського націоналізму», яка лягла в основу ідеологічної резолюції Конгресу – «Загальних означень», автором якої був Ю. Вассиян» [7, с. 20–21].

Обираючи між шляхом академічного філософа та політичного діяча-«підпільника», докторант відмовляється від наукової кар'єри професора університету, адже «...для цього немає передумови: немає українського державного університету в Українській Державі» [6, с. 6].

З цього моменту Ю. Вассиян обирає життєвий шлях учасника нелегальних об'єднань та реалізує свої ідеї та прагнення лише у підпільній діяльності, через яку зазнає переслідувань. Зокрема, його чекає засудження у 1931 р. за участь у Конгресі ОУН та ув'язнення на 4 р. у в'язницях «Бригідки» у Львові, Дрогобичі та Седльці; арешт у 1939 р. і перебування у концентраційному таборі в Березі Картузькій; бурхлива підпільна діяльність як члена ПУН; арешт німецьким гестапо у січні 1944 р., перебування у в'язниці в Сяноці та концтаборі «Брец»; життя на чужині в

Австрії та Німеччині, зокрема, у таборі втікачів з весни 1944 по січень 1950 рр.; важка праця прибиральником у Чикаго у 1950-1953-х рр.; смерть від серцевого нападу та поховання на цвинтарі єпархії св. Миколи у Чикаго.

Це є шлях філософа-націоналіста, діяльність якого надихала сучасників і стала гірким, проте, корисним уроком для нащадків. Отже, історична реконструкція біографії Ю. Вассияна як філософа, ідеолога, політика, публіциста визначає головну передумову його творчої діяльності, якою є інтенція на розбудову Української держави. Свідомий патріот-націоналіст «...пожертвував можливістю академічної кар'єри і творчості у комфортних умовах, ставлячи перед собою етичні зобов'язання, які впливали з його світогляду» [9, с. 25], і всі його дії та творчий доробок були пов'язаним із проблемою обґрунтування сутності української нації та спробами здобуття та розбудови Української держави.

Ідеї теорії нації Ю. Вассияна викладені в його програмних творах «Ідеологічні основи українського націоналізму», «До головних засад націоналізму», «До проблеми національно-патріотичного виховання», «Воююча Україна», «Степовий Сфінкс», «Назад до Шевченка». У доробку мислителя «...добре помітні не тільки спроби філософського обґрунтування власних ідей, а й уславлення націоналізму та прагнення надати йому всезагального характеру» [8, с. 118].

Стверджуючи, що «... національність – це найглибша, найзагальніша і найтривкіша підстава людської соціальності» [2, с. 119], автор програмних положень ОУН визначає націю не як фактичну спільноту, а як результат дії психологічно-ментальних чинників, що спричинюють формування і розвиток нації, як «...суцільну духову окресленість, зазначену в різних її конкретно-індивідуальних виявленнях» [3, с. 141]. Обґрунтовуючи природу нації як єдності понять «ідея» – «воля» – «мета», мислитель акцентує увагу на активному вольовому началі особистості, без якого існування нації є неможливим.

Критикуючи головні психологічно-ментальні характеристики пересічного українця, серед яких «хвороблива боротьба проти братніх успіхів», «послаблена воля», «український тип хлібороба, глибоко зв'язаного зі своєю землею, миролюбного й обмеженого до своїх вузько-особистих, родинних і побутових вітально існувальних справ», Ю. Вассиян зазначає, що «... Де душі бракує засади руху – волі, там неможлива ніяка правда історія, переткана мережею великих імен і славних подвигів» [5, с. 51–53].

Негативні суспільно-психологічні характеристики особистості унеможлиблюють формування нації як об'єднаної спільноти, тому історичний процес вважається Ю. Вассияном таким, що формується активною волею особистості: «... як автономний учасник чинної ідеї він зберігає за собою суверенну волю бути творцем нових вартостей...» [2, с. 133]. Кожна людина повинна усвідомити ідею нації та спрямувати свою вольову активність для її реалізації з метою досягнення цілі – створення Української

Держави, бо для української нації «...начальним постулатом є створення політично-правної організації, означеної Українська Самостійна Соборна держава» [3, с. 143].

Передумовами існування держави, на думку Ю. Вассіяна, є не геополітичні фактори, а психологічно-ментальна єдність української нації на ідейному рівні: «Ідея духової соборності українства – це вихідна органічна передумова для всіх існуючих і можливих форм життєвого єднання українців. Вона зі свого джерела посилює живим змістом і рушійною снагою чоловічу ідею державності» [4, с. 153–154]. Ідея є актуальною в контексті геополітичної та військової кризи сьогодення, причин якої варто пошукати не лише у соціально-політичній площині, а й на рівні психологічно-ментальних характеристик української нації як спільноти.

На відміну від Д. Донцова, Ю. Вассіяна не робив об'єктом свого аналізу поняття «еліта», проте пропонував для наукового дискурсу термін «національний геній». Особистість, яка випереджає свій час, яка бере на себе роль творця національної ідеї та своєю волею намагається активізувати інших до об'єднання з метою здобуття державності, є генієм, який «межа і початок рівночасно: в ньому переломлюється лінія дійсності на новий напрям» [5, с. 65]. Для Ю. Вассіяна «національними геніями» були Б. Хмельницький та Т. Шевченко, проте, щодо його сучасності він зазначає, що «...є в нас в тому чи іншому відношенні проявлення подібні на геніальність, але генія-особи в повному чині нема» [5, с. 64].

Постулати теорії нації Ю. Вассіяна залишаються актуальними і дієвими для українського наукового дискурсу XXI ст., оскільки, часто причинами появи деструктивних тенденцій в українському суспільстві є неспроможність пересічного українця подолати власні егоїстичні інтереси та прагнення. І проблема лідера, який міг би стати уособленням української національної ідеї, і досі залишається невирішеною.

Вплив Ю. Вассіяна на становлення та розвиток українського націоналізму не обмежується роллю ідеолога ОУН та члена Проводу. Досвід редагування та написання публікацій до періодичних видань діаспори («Національна думка», «Голос», «Розбудова нації», «Самостійна Україна») дала змогу йому залишитися в історії української націології також в якості публіциста та популяризатора ідей українського націоналізму. Також його наукові дослідження дали можливість обґрунтувати загальну значущість таких концептів, як: «історія», «нація», «особистість», «ідея», «воля», «мета», «національний геній», «держава» та інших, пов'язаних із теорією нації та держави.

Основні ідеї українського націоналізму, викладені в його програмних творах, є актуальними і дієвими не лише для першої половини ХХ ст., але і отримують свою рецепцію у сучасності. Як визначив дослідник С. Губський «...Вассіяна зазначає, що націоналізм перш за все спрямований у майбутнє, він намагається встановити зв'язок з усіма сферами життя й опанувати його» [8, с. 118]. Концепція нації як

сукупності «внутрішніх» психологічно-ментальних чинників, дихотомія мотиваційних установок «пасивна миролюбність» та «вольова активність», визначення національної ідеї та активної вольової спрямованості кожного члена нації як єдину умову розбудови та зміцнення України як держави – ці та інші ідеї мислителя можуть лягти в основу сучасних філософських та політологічних теорій, а також вплинути на формування ціннісних орієнтацій українського суспільства.

Висновки і пропозиції. У дослідженні здійснено загальний аналіз процесів становлення та розвитку українського націоналістичного руху, а також історичну реконструкцію постаті Ю. Вассіяна не лише як ідеолога чи політика, але і як автора наукових концепцій, які сприяли розвитку ідейного підґрунтя українського націоналізму.

Вивчення постаті Ю. Вассіяна залишається актуальним для українських істориків, філософів, політологів, соціологів, проте, на сьогодні, немає жодного повного видання його творів та монографії – дослідницького аналізу всіх його ідей. Ю. Вассіяна не отримав гідної популяризації в українському суспільстві, його особистість, не дивлячись на старання дослідників його життєвого та творчого шляху, здебільшого залишається невідомою широкому загалу.

Проте, біографія та творча спадщина Ю. Вассіяна можуть бути оцінені сучасним українським суспільством, яке розвивається в межах глобалізаційної парадигми. Високий рівень ерудованості та освіченості, глибокий рефлексивний аналіз проблем націостановлення, відкритість та чесність, відданість головній меті – створенню Незалежної та Соборної Української держави, дослідження української суспільної проблематики в контексті загальносвітової – всі ці моменти свідчать про непересічність особистості Юліана Вассіяна та його значний вплив на становлення та розвиток українського націоналізму.

Перед українською науковою спільнотою стоїть завдання ввести постать Ю. Вассіяна до вітчизняного, а згодом, європейського наукового дискурсу, а перед українським суспільством – прийняти Ю. Вассіяна в якості творця актуальної та дієвої теорії нації, зокрема, в умовах сьогодення.

1. Вассіяна Ю. До головних засад націоналізму. *Розбудова Нації: орган Проводу Українських Націоналістів*. №2. Прага, лютий 1928. С. 33–242.
2. Вассіяна Ю. Ідеологічні основи українського націоналізму. *Рефлексії: Вибрані твори*. Київ: Українська Видавнича справа, 2021. С. 114–141.
3. Вассіяна Ю. Загальні означення (Вступ до устрою ОУН). *Рефлексії: Вибрані твори*. Київ: Українська Видавнича справа, 2021. С. 141–145.
4. Вассіяна Ю. Над Рубіконом. *Рефлексії: Вибрані твори*. Київ: Українська Видавнича справа, 2021. С. 145–158.
5. Вассіяна Ю. Степовий сфінкс. *Твори: в 2 т. Т. 1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси*. Торонто: «Євшан-зілля», 1972. С. 49–80.

6. Гошовський Б. Мислитель, ідеолог, публіцист. *Твори: в 2 т. Т.1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси.* Торонто: «Євшан-зілля», 1972. Торонто: «Євшан-зілля», 1972. С. 5–7.
7. Гошовський Б. Передмова. *Твори: в 2 т. Т. 1: Степовий сфінкс. Суспільно-філософські нариси.* Торонто: «Євшан-зілля», 1972. С. 18–25.
8. Губський С. Ідеї націоналізму та державності в творчій спадщині Юліана Вассіяна. *Українознавство: Історичні науки.* 2019. 2 (71). С. 109–122.
9. Загребельний І. Філософ в стані ідеологів. *Рефлексії: Вибрані твори.* Київ: Українська Видавнича справа, 2021. С. 7–25.
10. Мартинець В., Сціборський М. Організаційна частина. Звідомлення Конгресу Українських Націоналістів. *Розбудова Нації: орган Проводу Українських Націоналістів.* №1–2 (13–14). Прага, січень-лютий 1929. С. 61.
11. Мельник А. Особливості розвитку української політико-правової думки націоналістичного спрямування в Галичині у міжвоєнний період (1919–1939 рр.) ХХ ст. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»: Теорія та історія держави і права; Історія політичних і правових учень.* №2. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2024. С. 55–63.
12. Мірчук П. Нарис історії ОУН. Т. I. 1920–1939 / за ред. С. Ленкавського. Мюнхен-Лондон-Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. 641 с.
13. Старий студент. Справа організації українського університету на чужині. *Український студент.* №1. Прага, жовтень 1920. С. 16–19.
14. Стефанчук У. Д-р Юліан Вассіян: Кілька ескізів до портрету. *Український визвольний рух.* №17. 2012. С. 140–158.
15. Хома І. Євген Коновалець і початки УВО (серпень – листопад 1920 р.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія.* Вип. 2 (44). 2019. С. 64–81.
5. Vassyian Ju. (1972). *Stepovyi Sfinks* [Steppe Sphinx]. *Tvory* : v 2 t. T. 1 : *Stepovyi sfinks. Suspilno-filosofski narysy.* Toronto: «Yevshan-zillia». Pp. 49–80. (in Ukrainian).
6. Hoshovskyi B. (1972). *Myslytel, ideoloh, publitsyst* [Thinker, ideologist, publicist]. *Tvory*: v 2 t. T. 1: *Stepovyi sfinks. Suspilno-filosofski narysy.* Toronto: «Yevshan-zillia». Pp. 5–7. (in Ukrainian).
7. Hoshovskyi B. (1972). *Peredmovva* [Preface]. *Tvory* : v 2 t. T. 1: *Stepovyi sfinks. Suspilno-filosofski narysy.* Toronto: «Yevshan-zillia». Pp. 18–25. (in Ukrainian).
8. Hubsnyi S. (2019). *Idei natsionalizmu ta derzhavnosti v tvorchii spadshchyni Ju. Vassyiana* [Ideas of nationalism and statehood in the creative heritage of Ju. Vassian]. *Ukrainoznavstvo: Istorychni nauky.* 2 (71). Pp. 109–122. (in Ukrainian).
9. Zahrebelnyi I. (2021). *Filosof v stani ideolohiv* [The philosopher is in the state of ideologues]. *Refleksii: Vybrani tvory.* Kyiv: Ukrainska Vydavnycha sprava. Pp. 7–25. (in Ukrainian).
10. Martynets V., Stsiborskyi M. (1929). *Orhanizatsiina chastyna. Zvidomlennia Konhresu Ukrainskykh Natsionalistiv* [Organizational part. Notice of the Congress of Ukrainian Nationalists]. *Rozbudova Natsii: orhan Provodu Ukrainskykh Natsionalistiv.* #1–2 (13–14). Pp. 61. (in Ukrainian).
11. Melnyk A. (2024). *Osoblyvosti rozvytku ukrainskoi polityko-pravovoi dumky natsionalistychnoho spriamuvannia v Halychyni u mizhvoiennyi period (1919-1939 rr.) XX stolittia* [Peculiarities of the development of Ukrainian political and legal thought of a nationalist orientation in Galicia in the interwar period (1919-1939) of the 20th century]. *Elektronne nauкове vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo»: Teoriia ta istoriia derzhavy i prava; Istoriiia politychnykh i pravovykh uchen.* #2. Pp. 55–63. (in Ukrainian).
12. Mirchuk P. (1968). *Narys istorii OUN. T. I. 1920-1939* [Essay on the history of the OUN. Volume I. 1920-1939]. Miunkhen-London-Niu-York: Ukrainske vydavnytstvo. 641 p. (in Ukrainian).
13. Staryi student (1920). *Sprava orhanizatsii ukrainskoho universytetu na chuzhyni* [The matter of organizing a Ukrainian university abroad]. *Ukrainskyi student.* #1. Pp. 16–19. (in Ukrainian).
14. Stefanчук U. (2012). *D-r Yulian Vassyian: Kilka eskiziv do portretu* [Dr. Ju. Vassyian : A few sketches for the portrait]. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh.* #17. Pp.140–158. (in Ukrainian).
15. Khoma I. (2019). *Yevhen Konovalets i pochatky UVO (serpen – lystopad 1920 r.)* [Yevhen Konovalets and the beginnings of the Ukrainian Academy of Sciences (August - November 1920)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia Istoriiia.* #2 (44). Pp. 64–81. (in Ukrainian).

References

1. Vassyian Ju. (1928). *Do holovnykh zasad natsionalizmu* [To the main foundations of nationalism]. *Rozbudova Natsii: orhan Provodu Ukrainskykh Natsionalistiv.* №2. Pp. 33–42. (in Ukrainian).
2. Vassyian Ju. (2021). *Ideolohichni osnovy ukrainskoho natsionalizmu* [Ideological foundations of Ukrainian nationalism]. *Refleksii: Vybrani tvory.* Kyiv: Ukrainska Vydavnycha sprava. Pp. 114–141. (in Ukrainian).
3. Vassyian Ju. (2021). *Zahalni oznachennia (Vstup do ustroiu OUN)* [General definitions (Introduction to the organization of the OUN)]. *Refleksii: Vybrani tvory.* Kyiv: Ukrainska Vydavnycha sprava. Pp. 141–145. (in Ukrainian).
4. Vassyian Ju. (2021). *Nad Rubikonom* [Over the Rubicon]. *Refleksii: Vybrani tvory.* Kyiv: Ukrainska Vydavnycha sprava. Pp. 145–158. (in Ukrainian).